

Lederen har ordet

Så er vinteren på gang igjen.

Siden sist har vi avviklet minneutstillingen over Hedvig Østerns arbeider og feiret Kornmagasinets 25-årsjubileum. Oldtids-marsjen kom på plass igjen etter at vi måtte avlyse dette arrangementet i fjor, under sedvanlig kyndig ledelse av Bjarne Kjos og med god deltagelse.

Tidligere i høst var vi på tur til Riksarkivet, og selv om dette ikke samlet så mange deltagere var dette en svært interessant opplevelse.

Videre ble det arrangert et arkeologikurs i slutten av september. Heller ikke her meldte det seg mange deltagere, men tilbakemeldingene fra kurset et gode!

Høstmøtet, der Peter Chr. Asbjørnsen var tema for et foredrag av Jorunn Vandvik Johnsen fra Asbjørnsenselskapet, ga oss ny kunnskap om Røyken som kilde for flere av de kjente folkeeventyrene våre.

Da formannskapslovene fylte 150 år ga historielaget Røyken kommune en renskrevet utgave av formannskapsprotokollene fra 20. juni 1837 til 8. januar 1872. Disse er nå lagt ut på våre hjemmesider, og byr på interessant lesning om det kommunale liv i gamle dager.

Vi har glede av å ha mange medlemmer i Røyken Historielag. Likevel er det slik at arrangementene våre samler relativt få deltagere. Derfor, har dere temaer vi bør ta opp så ikke nøl med å ta en telefon eller sende oss en e-post!

En ting vi håper å få til i løpet av våren er et skrivekurs. Mange sitter med minner som

har interesse for historielagets medlemmer, men kvier seg for å ta pennen fatt. Et eksempel på hva et skrivekurs kan føre til finner dere i årboka for 2011 der Dagmar Andersson har skrevet om barndomsminner fra Grodalen. Har du idéer om hvordan et slikt kurs bør legges opp, eller om hvem som bør lede kurset, så meld fra!

Røyken kommune holder for tiden på med en kommunedelplan for kulturminner i Røyken. Historielaget er med i dette viktige arbeidet. Hvis noen har synspunkter eller opplysninger som bør tas med i planarbeidet, så la oss få vite det. Vi slutter oss til kommunens oppfordring om å ta godt i mot dem som er ute og registrerer.

Julemøtet går av stabelen 6. desember, følg med på våre hjemmesider og i annonsene i Røyken og Hurums Avis. Temaet på møtet er historien rundt Røyken Jernvarefabrikk, og foredragsholder Bernt Otto Hauglin. Både på julemøtet og ellers er det mulig å ta med seg interesserte gjester!

Til sist minner jeg om at vi fortsatt mangler noen som kan fortelle beboerne på Bråset bo- og behandlingssenter om gamle dager på Spikkestad, i Båttstø og Åros. Likeså om hvordan livet var på gårdene i Røyken og på det som før ble kalt Kirkebygden. Vi har bilder som kan brukes.

Vel møtt til julemøtet, og god jul!

KÅRE SELVIK

Røyken historielag - styret 2012/2013

Adresse: Kornmagasin, Grettekroken 1, 3440 Røyken. post@historielaget.no

Hjemmeside: www.historielaget.no

Verv	Navn/adresse/e-post	Tlf. p/a	Mobil
Leder	Kåre Selvik, Skolev. 4, 3478 Nærnes kaselvi@online.no	31281720	99260034
Nestleder	Bjørn Eric Hansen, Klokkegård terrasse 7, 3440 Røyken bjorn.eric@pennytime.no	31294775/31294770	92027670
Kasserer	Arnulv Solberg, Furubergløkka 14, 3477 Båttstø arnulvs@online.no	31288065	41698189
Sekretær	Tore Morberg, Heimansåsen 7, 3470 Slemmestad tmorberg1@gmail.com	31281046	90124003
Styrem.	Bernt Otto Hauglin, Fossumv. 2, 3440 Røyken mail@mbnorway.no	31286127/31284111	91366280
Varamedl	Inger Drengsrud Førde, Brøholtv. 2, 3430 Spikkestad inger@broholt.no	31281843	91887496
Varamedl	Morten Fleischer, Vardev. 14, 3470 Slemmestad morten.fleischer@online.no	31281645	91681774
Red.	BM Bjørn Fossnes, Utsikten 18, 3911 Porsgrunn bjorn.fossnes@sf-nett.no	35558909	92258512

Hva har hendt, og hva hender?

Dette har hendt :

Torsdag 3. og fredag 4. mai : Minneutstilling på Kornmagasinet om Hedvig Wright Østern

Torsdag 14. juni: Kornmagasinet 25 år. Åpent hus (18.00-21.00)

Tirsdag 11.sept: Besøk i Riksarkivet

Søndag 16. sept: Oldtidsmarsjen

Torsdag 18. okt: Høstmøte, emne: P.Chr. Asbjørnsen 200 år v/ adjunkt Jorunn Vandvik Johnsen

Hva hender i lagets regi?

Torsdag 6. des: Julemøte, emne: Røyken Jernvarefabrikk v/ Bernt Otto Hauglin

Torsdag 14. mars: Årsmøte 2013

OBS!

Killingstads gamle Røykenbok fra 1928 er fortsatt til salgs til medlemmer for kr. 50,-

Vi gjør oppmerksom på at boka dekker helt andre emner enn hva de nye bygdebøkene omhandler, og er derfor fortsatt interessant lesning

Ramton ca 1925

Bygningen er oppført omkring 1750, men ombygget i 1884-85

Minstemann på trappa er Hans Ramton, f. 3. juli 1923. Hans bestemor, Gunild Marie f. Høvik i 1865, sitter ved siden av han.

Til høyre bestefaren, også han het Hans, f. 1866 Til venstre foreldrene Karl Ramton. f. 1897 med frue Ella, f. Johansen, i 1896.

RED.

1948-huset

Fordi Hitler tapte krigen, havnet en mengde flott tilhogde granittblokker fra Drammensfjorden på Spikkestad.

Huset i Spikkestadveien 136 er således på sett og vis bygget på nazistisk grunnmur.

I noen år på 1950-tallet ble huset tatt i eie av en kjent forfatter fra Ryfylke og familien hans. Alfred Hauge (1915-1986) var en allsidig forfatter som ga ut alt fra romaner til noveller, barnebøker, biografier, reiseskildringer, dikt og salmer. Han skrev en selvbiografi på tre bind, Barndom, Ungdom og Mannndom, og i den siste av disse, skriver han blant annet om huset på Spikkestad. Hauge hadde da vært gift i ti år og leid husvære en rekke steder. På Spikkestad så han endelig en mulighet til å bli selveier. Han skriver:

"Huset låg på Spikkestad, ein jernbanestasjon mellom Oslo og Drammen den tid, nærare Drammen enn Oslo. Og godt som nytt var huset, og det hadde ei særmerkt historie."

Så forteller Hauge historien om grunnmuren til huset. Han skriver også at mannen som kjøpte granittblokkene for en billig penge og bygget huset, spekulerte i folks bolignød: Han solgte det videre med det samme, til tross for at huset bare var to år gammelt da Hauge overtok det, oppdaget han at det bar preg av å være et spekulasjonsobjekt. Som så mange andre fikk Hauge erfare at slike kan bli kostbare å vedlikeholde.

Huset Finnborg

Årstallet 1948 er innhøgd i en av grunnmursblokkene.

Så lenge jeg kan huske har huset båret navnet 1948-huset på folkemunne, forteller Bjarne Kjos som er oppvokst på Spikkestad.

Hauge så også det innhogde årstallet og ble imponert fordi han aldri her til lands hadde sett et privathus med gullforgylt årstall innhøgd i rød granitt.

Men Ryfylke-forfatteren hadde sterke røtter til hjemstedet sitt, selv om han hadde bodd lenge på Østlandet. For Hauge ble huset noe mer enn 1948-huset. Han kalte huset Finnborg. Det hadde sin spesielle bakgrunn og symbolikk. I nærheten av der Hauge vokste opp, ligger en bratt holme med en særegen fasong ute i sjøen. Den heter Finnborg. Som barn var forfatteren ofte der, og den har betydd mye for han både i liv og forfatterskap.

Hauge skriver: "Eg hadde avgjort at det skulle kallast Finnborg. Ei borg likna det på, i mine auger ei borg. Den flotte grunnmuren! Og ingen stad heime i Sjernarøy hadde vore meg kjærare enn den høge og bratte holmen Finnborg. Finn-deg-ei-borg. Eg hadde funne mi borg. Endeleg eige hus, eigen heim! Og no hadde vi vore gifte i 10 år. Fem krigens år, fem etterkrigens år. Her skulle grunnlaget leggst for ei god framtid."

Alfred Hauge og kona Kirsten hadde to gutter da de kom til Spikkestad, sønnene Kolbein og Kjetil. Familien gledet seg over endelig å kunne flytte inn i eget hus med mange rom. Huset hadde tre leiligheter. I deres egen var det stor stue, peisestue, to soverom, kjøkken og arbeidsrom til han far sjøl. Det var leieboere i de to andre leilighetene da familien Hauge flyttet inn.

Hakeslepp av flyttelass

Huset ga både familien Hauge og leieboerne litt av et sjokk. Det viste seg nemlig at overtakelsen slett ikke var etter avtalen. Det var galt nok at da familien Hauge med alt sitt rørlige gods kom i lastebil til Spikkestad i juli 1950, var ikke huset ryddet og tømt etter avtale. Møblene til forrige eier sto igjen, bildene hans hang fremdeles på veggene. Og eieren selv var ikke til stede. Men verst av alt var at leieboerne ikke hadde fått beskjed om at huset var solgt. De fikk hakeslepp ved synet av Hagues flyttelass.

Men som Hauge skriver: "No gjekk det så tolleg lognt av likevel. Det var greie folk som budde til leige både oppe og nede, og vi fekk ikkje tid til å tenkja på kalamitetar av det slag den første tida."

Nei, det ble sannelig ikke tid til å tenkja på "kalamitetar av det slag" - for noe kvalitetshus hadde de så visst ikke kjøpt, selv om det var bare to år gammelt. Som nevnt bar det tydelige tegn på å være et spekulasjonsobjekt. Hauge fant en god del feil og mangler. Dreneringen var blant det som ikke var i orden. Det seg vete ned fra skråninga ovenfor huset, den rant langs berget og ned på gårdsplassen. Og siden det her var snakk om leire, ble det hele en seig suppe når det var nedbør. Og spikkestadleiren ble forresten Hauge aldri fortrolig med, den savnet han ikke da han dro der ifra.

Eden på Spikkestad

Det var også andre problemer: Septiktanken hadde lekkasje i avløpet. I kjelleretasjen ble det oppdaget vegger med mugg på. Og i bakken utenfor huset og i uthuset som hørte til myldret det av jordrotter. Den ett mål store tomte var ikke inngjerdet, og husdyr fra nabolaget kunne fritt komme inn der. "Saktens ville det bli nok å hengja fingrane i. Og eg med min skrøpelege praktiske evne, midt oppi alt dette!" sukker Hauge, som sikkert taklet bokstaver og ord mye bedre enn reparasjons- og utbedringsarbeid av mange slag.

Om Alfred Hauge kanskje verken var eller følte seg som noen praktiker uti ymse håndverk, kunne han i alle fall slå fast at det lyktes å påføre huset ny maling i trivelige farger. Han og Kirsten fant fram til de rette fargene, og maling og olje ble kjøpt og blandet etter alle kunstens regler - ferdigmaling fantes ikke den gangen. Resultatet av husmalingen ble så bra at en dag mens Hauge malte kom en mann forbi, stoppet og så verket. Det viste seg å være ingen ringere enn eieren av Spikkestad Teglverk. "Han roste arbeidet mitt og sa at huset var ikkje attkjennande. Og stolt var eg!" forteller husmaleren selv.

Familien Hauge gjorde sitt beste for å skape sitt Eden på Spikkestad. Grønnsakhage ble anlagt, gjerdestaur av einer ble bestilt helt fra Erfjord i Ryfylke.

Men vedlikeholdsutgiftene på eiendommen bare fortsatte. Jordrottekolonien som familien greidde å få vekk, ble erstattet med rotter av "eit ilt rare slag". Disse gnog seg rett inn i huskjelleren - gjennom sement tilsatt knust flaskeglass, og banet seg deretter vei til potetsekkemne og forsynte seg av innholdet. Så ble det oppdaget lekkasje på soverommet til barna, uten at det var råd å finne ut hvor lekkasjen kom fra. "Huntonitten este ut som suppe, tapetet fulgte etter", forteller forfatteren.

Mot vest

Nå fikk Hauge tilbud om å begynne som styrer på Ryfylke Folkehøgskule på Sand. Det ble til at han sa ja, og dermed gikk det flyttelass vestover. Kirsten og barna reiste 8. august 1952. Selv bodde han ei tid hos en tante i Oslo før han dro etter. Huset ble solgt til Israelsmisjonen - visstnok for samme sum som Hauge kjøpte det for.

Trass i de omstendighetene som gjorde at Hauge flyttet, gjorde han det ikke med lett hjerte. Slik opplever han det: "Og det var død

i dette: Ein død over huset vårt, det første og einaste vi hadde ått. Død over all huslydens samvær på eigen grunn. Vondt var det, vondt."

Nervesvak som han var på denne tida, var Hauge også overfølsom, noe som resulterte i at da han skulle ta farvel med noen naboer, ble han overmannet av gråt. Han måtte ta hastig farvel og springe ut i hagen for å gråte ut.

Alfred Hauges Finnborg på Spikkestad eies i dag av Margareth Molund og Kristian Rønningstad. De har bodd i huset i 20 år. Historien om grunnmuren kjenner de, men lite og ingen ting til familien Hauges liv der først på femtitallet. Huset har visselig hatt flere eiere fram til i dag.

Ikke uventet har huset gjennomgått en god del forandringer. Molund og Rønningstad har bidratt med terrassebygging. Og før de kjøpte huset, ble de tre leilighetene som var i huset på Hauges tid, slått sammen til en. Uthuset er vekk, i stedet står det en dobbelgarasje på tomte, og dreneringen er nok bedre nå enn først på femtitallet. I alle fall klager ikke de nåværende eierne på leiresuppe i tunet når det regner.

Når det gjelder grunnmursteinene, bør det nevnes at disse nok bare er en del av dem som ble hugget ut for å ære nazismens seier og Føreren i Berlin. Resten ble brukt både her og der.

Fordi Hitler tapte krigen, havnet en mengde flott tilhogde granittblokker fra Drammensfjorden på Spikkestad. Huset i Spikkestadveien 136 er således på sett og vis bygget på "nazistisk" grunnmur.

Det var også andre problemer: Septiktanken hadde lekkasje i avløpet. I kjelleretasjen ble det oppdaget vegger med mugg på. Og i bakken utenfor huset og i uthuset som hørte til, myldret det av jordrotter. Den ett mål store tomte var ikke inngjerdet, og husdyr fra nabolaget kunne fritt komme inn der. "Saktens ville det bli nok å hengja fingrane i. Og eg med min skrøpelege praktiske evne, midt oppi alt dette!" sukker Hauge, som sikkert taklet bokstaver og ord mye bedre enn reparasjons- og utbedringsarbeid av mange slag.

Om Alfred Hauge kanskje verken var eller følte seg som noen praktiker uti ymse håndverk, kunne han i alle fall slå fast at det lyktes å påføre huset ny maling i trivelige farger. Han og Kirsten fant fram til de rette fargene, og maling og olje ble kjøpt og blandet etter alle kunstens regler - ferdigmaling fantes ikke den gangen. Resultatet av husmalingen ble så bra at en dag mens Hauge malte kom en

mann forbi, stoppet og så verket. Det viste seg å være ingen ringere enn eieren av Spikkestad Teglverk. "Han roste arbeidet mitt og sa at huset var ikkje attkjennande. Og stolt var eg!" forteller husmaleren selv.

Familien Hauge gjorde sitt beste for å skape sitt Eden på Spikkestad. Grønnsakhage ble anlagt, gjerdestaur av einer ble bestilt helt fra Erfjord i Ryfylke.

Men vedlikeholdsutgiftene på eiendommen bare fortsatte. Jordrotte-kolonien som familien

greidde å få vekk, ble erstattet med rotter av "eit iltrare slag". Disse gnog seg rett inn i huskjelleren - gjennom sement tilsatt knust flaskeglass, og banet seg deretter vei til potetsekkene og forsynte seg av innholdet. Så ble det oppdaget lekkasje på soverommet til barna, uten at det var råd å finne ut hvor lekkasjen kom fra. "Huntonitten este ut som suppe, tapetet fulgte etter", forteller forfatteren.

BJØRN MORKEN

Norges største den gang?

Fra Aftenposten av 7. september 1950 har redaktøren, (med god hjelp) funnet fram til en liten sak om sin salige far. Han var en veldig engasjert fruktdyrker, og drev mye med poding av trær, under kyndig veiledning av herredsagronom Arne Brastad. Eplet han stolt viser fram, gikk i Bødalen under navnet «Dambo-eple», da det var hos Oskar og Konstanse Dambo (Solvang) at far hentet podekvister. Som avisklippet omtaler,

var frukten stor og svært vakker, men ikke særlig anvendelig til annet enn mat-eple. Hundrevis av kasser med denne frukten gikk i etterkrigsårene fra Bødalen på Oskar Foss' lastebil til torget i Oslo. Eplet som er avbildet veide 510 gram, men jeg husket at vi pakket flere kasser der det bare gikk 4 epler på kiloet. Mange betegnet «Dambo-eplet» som en type høst-gravensten. Det egentlige navnet er ikke kjent.

ET ER ET VELVOKSENT EPLE
udbrand Fossnes fra Røyken holdt opp for fotografen. Fossnes velte riktig hva slag sort epler han har i hagen, men store blir de i alle fall. Det praktkeksemplaret han viser fram, veier hele 510 gram. Hverlig gode å spise er eplene ikke, men de egner seg fortreffelig som utstillingsvare. I fruktforretninger forteller Fossnes. Dessuten kan man godt lage marmelade av dem, det skal ikke mange eplene til for å fylle et glass. Vi kan tilføye at Fossnes hermed har slått fjorårets rekord med 16 gram — 1948 års største eple, kontrollveid i Aftenposten, veide 494 gram, mens det presenterer ovenfor veier 510 gram. Ingen bedre?

Almissetavle og fattigforsorg i Røyken før 1750

I Norsk Folkemuseums samlinger finnes en Almissetavle til inntekt for de fattige. Den har vært i bruk i Røyken kirke fra året 1723. Jeg vil først gjengi hva museets protokoll forteller om almissetavlen:

Katalognr: 305-01 År 1723 51. Røyken kirke

Almissetavle

Sandeltre 1), baksiden og håndtak bjørk, sølvplate., sølv bjelle.

Beiset brun

Høyde: 21,5 cm. lengde: 31,5 cm. bredde: 12,5 cm.

Innskr: "I Herrens huus... 1723"

G: sogneprest M. J. Færden, Røyken

Under fotografiet av almissetavlen er angitt: L. 11167.

Som det kan sees på fotografiet er motivet en tigger med stav i venstre hånd og en utstrakt høyre hånd som klart "ber om noen skillinger til livets opphold". Men det er mer tekst på sølvplaten enn det som er angitt ovenfor. Jeg har derfor bedt museet skrive ned denne og fått følgende svar:

"I Herrens huus og helligdom / Fra ven til ven naar ieg gaar om / Betænk da huer at yde / Af Effne til Kaars-trycktes tarfo / Saa Skal i hist til himel arfo / Guds naadis CRONE nyde / 1723"

I følge museet er treverket relativt "nytt". Motivet på sølvplaten er drevet, dvs. hamret inn i platen fra baksiden. Mens teksten er siselert og gravert.

M. J. Færden var sogneprest i Røyken i årene 1881 - 1890. Det ville derfor være rimelig å anta at almissetavlen er overlatt til museet av ham i denne tiden idet hans navn er angitt i protokollen. Men på direkte spørsmål svarer museet at gjenstanden der innkommet dit i 1900-01.

I et skriv i "Røykens kirkestol" 2) datert Christiania 28/1 1735 fortelles det om almissetavlen som uten tvil er den som befinner seg på Folkemuseet. Skrivet er undertegnet av G. Løchstør som eide kirken med tilliggende jordegods m.v. på denne tid. I skrivet har han gitt en detaljert økonomisk oversikt som viser at kirkens inntekter på langt nær dekker de utgifter han har hatt. Videre finnes en oversikt over alt løse som hørte kirken til på den tid.

Om almissetavlen heter det:

"1 ny kirke Tafle med sølv beslagen, af mig bekostet, til at lade ombære for Sognets fattige, eftersom de Tilforne ej nød noget af Taflepengene, førend Jeg udj min Eiendoms Tiid, ved samme Tafle bragte det saa vidt, at Sognets fattige siden til denne tid, I alt har nødt I mellem 100 til 120 rd."

Innsamlingen av "almissepenger" ble trolig gjort på den måten at almissetavlen ble festet til en lang stang. Prestens medhjelpere kunne da gå i midtgangen i kirken under messen og føre tavlen frem foran hver enkelt av tilhørerne på benkene. Som vi ser av bildet er det også en bjelle på toppen. Hvis vedkommende ikke reagerte når tavlen befant seg foran han eller henne, ristet medhjelpere på stangen for å vekke oppmerksomhet. Som vi kan regne oss til ut fra skrivet i "kirkestolen" har almissetavlen i gjennomsnitt innbrakt 8-10 riksdaler i året til fordeling blant Røykens fattige.

Løchstør kjøpte Røyken kirke i desember 1722, men fikk først skjøte 1. november året etter. Å være kirkeeier var nok ingen god forretning rent økonomisk. Alt tyder på at han bestrebet seg på å holde kirken i god stand, noe som kostet penger. Mens inntektene var beskjedne. Og da boet ble gjort opp etter hans død i 1743 viste det seg at han var insolvent, og "høiædle og velbaarne Oberstinne Fru Brochenhaus" slo blant annet kirken til seg.

Fattigforsorg

Det var Sigurd Jorsalfar som ca. 1120 innførte den såkalte tienden. 1/4 av denne skulle tilfalle de fattige. Denne 1/4 ble i ettertid gjerne kalt "bondeluten". Men denne delen ble det ikke holdt noe eget regnskap for, derfor er det antatt at bonden i stor grad beholdt denne selv og betraktet den som en form for erstatning for den legdsplikt som hvilte på gården. Men i Magnus Lagabøters landslov fra ca. 1275 kom det endringer. Det heter der at den som ikke kunne forsørge seg selv eller hadde slektninger som kunne forsørge han, skulle flyttes fra gård til gård i samme orden som budstikken gikk. Dette var starten på legdvesenet her i landet. I Kristian den 5. Norske lov fra 1687 kom det klarere bestemmelser, men legd var fortsatt hovedprinsippet for forsørgelse av de fattige

på landsbygda. Først tidlig på 1740-tallet kom det bestemmelser for bla. Akershus stift (hvor også Røyken hørte til) om at det i hvert prestegjeld på landsbygda skulle opprettes "Kommisjon for de Fattiges Væsen". På dette tidspunkt hadde man hatt en rekke uår med påfølgende dyrtid. Og sykdom og nød herjet. I tillegg hadde kongen i 1735 for områder sør i landet nedlagt forbud mot handel med korn med andre land enn Danmark. Kongen ville nemlig forsøke å knytte de to land tettere sammen. Men en slik "monopolordning" var heller ikke den gang noe gode, i hvert fall ikke for de områdene i Norge som forbudet gjalt. Forbudet ble derfor opphevet etter noen år. Det heter seg at kongen selv bidro aktivt til å hjelpe opp igjen levekårene ved å skjenke hele 7000 riksdaler av sin egen kasse til nødlidende i Akershus. Om noen av disse pengene direkte kom Røykens fattige til gode har jeg ikke funnet noen dokumentasjon for. Men muligens har man kunnet kjøpe billigere korn i kjøpstedene som følge av kongens gave.

Vi vil først se litt på liv og virke i Røyken omkring 1740. På dette tidspunkt bodde det totalt ca. 800 mennesker i bygda. I en beskrivelse fra 1745 heter det at de fleste er flittige og arbeidsomme, men fattige bønder. Det ble dyrket havre, men det var bare i gode avlingsår at enkelte fikk så store avlinger at de var selvforsynte. Ellers måtte innbyggerne kjøpe sitt korn i kjøpstedene (Christiania og Bragernes). Noen fiskerier fantes heller ikke. Folk måtte derfor også kjøpe fiskevarene i kjøpstedene. Ja, så heter det i beskrivelsen fra 1745. Og denne var skrevet av selvste sognepresten med adresse kongen i København. Men det er vel rimelig å tro at bygdas kystbefolkning fisket til eget bruk slik de har gjort fra de eldste tider. Noen ti-år tidligere hadde det vært to saltkjeler i drift, en ved Hyggenstrand og en i Baastød. Men de var nedlagt fordi driften ikke lønte seg. Derfor måtte også salt kjøpes utenbygds. Det var imidlertid tre privilegerte sagbruk, nemlig på Store Åros, Sundby og Wear, samt en bygdesag på Ølstad. Noen store virksomheter var dette ikke, men de skaffet nok en del arbeidsplasser og også sagbrukseierne og skogeierne en del inntekter. Videre beskjeftiget det en del, særlig husmenn, i arbeide med tømmerhugst og kjøring. Skipsfarten brakte nok også noen inntekter. Særlig hollandske handelsskuter anløp Røyken for å laste tømmer. Og noen røykengutter fikk hyre ombord.

Om bøndene ikke hadde korn å selge, må

Almissetavlen brukt i Røyken kirke fra 1723.

vi anta at de fleste hadde andre landbruksvarer å avhende på markedene i Christiania og på Brager-nes. Dette gjaldt særlig smør og ost samt ull, slakt, skinn og huder. Men når det gjaldt husdyrhold heter det også at ulv, bjørn og rev gjorde stor skade på besetningene.

Frem til slutten av 1600-tallet hadde perlefisket i elvene i bygda brakt litt inntekter til noen bønder. Men på grunn av overfiske ble perlemuslingene på det nærmeste utryddet. Derfor ble fisket fra 1725 bare utøvd etter særlig tillatelse, og fra 1733 ble perlefisket helt forbudt over hele landet. Dette var i enevoldstiden og perlefisket ble betraktet som et kroneie. Kongen overlot imidlertid denne rettigheten til dronningen. Og fangstmannen fikk betalt for sin jobb etter en prisliste fastsatt av henne eller av hennes medhjelpere. Annen form for salg enn til dronningen skulle strengt straffes. Rekefiske med hov i Drammensfjorden var trolig i gang på denne tid. Dette kunne også være en liten inntektskilde, særlig på vintertid. Men dette har jeg ikke sikker dokumentasjon for.

I året 1742 herjet det en smittsom blodstot (dysenteri) i bygda, noe som førte en del røykenbøringer til graven. Men etter forholdene den gang nådde den enkelte kvinne og mann her i bygda en ganske høy alder.

La meg også nevne at konfirmasjon for ungdom ble innført i 1736, og en almueskolelov kom i 1739. Men ikke alle prestegjeld maktet å etterleve loven. Derfor ble det allerede i 1741 bestemt at hvert prestegjeld skulle ordne sitt skolevesen som best de kunne. Og

skolekunnskapene, særlig på landsbygda, dreide seg i alt vesentlig om kristendom. Beretningen fra bispevisittiasen 24. mai 1739 i Røyken viser at røykenungdommen var vel opplyst, men dette gjaldt vel å merke "Catecismen og Børnelærdommen", som det står i klokkerens kallsbrev datert 22. mars 1714. Klokkeren fungerte også som bygdas lærer. Og undervisningen på den tid besto gjerne i at "Nils klokker" leste høyt for sine elever.

Tilbake til "de Fattiges Væsen"

Som man kan se av ovenstående måtte Røyken vært en ganske fattig bygd i året 1742. Den 27. juni dette året ble det første møte i "Kommissjon for de Fattiges Væsen" avviklet i prestegården Solberg i Røyken. Der var prost, sogneprest og fogd tilstede. Hele 36 personer ble her satt bort på gårdene i legd til forpleining. Disse ble kalt legdslemmer og de ble delt inn i fire klasser, antagelig avhengig av hvor mye de kunne arbeide og ellers klarte å stille seg selv. En av klassene var forøvrig barn som foreldre eller pårørende ikke kunne forsørge selv. En blind kvinne, Berta Clasdatter, ble "fordelt" på fire gårder, Bøe, Hans Slemmestad, Olle Slemmestad og Even Slemmestad. Hun ble nok flyttet rundt til fire forskjellige i løpet av året. Noen kasse (fattigkasse) fant man det foreløpig ikke aktuelt å anskaffe fordi det var minimalt med gaver. Og inntektene fra bøter var heller ikke store. Forstandere mente man heller ikke å ha behov for. Noen "Taflepenger" fra Løchstørs almissetavle er heller ikke nevnt i protokollen. Det ble forøvrig besluttet at sognepresten skulle ta seg av kassens midler inntil videre. Dette var den 49-årige danskfødte Paul Christian Holst. Han var far til den legendariske sognepresten Christian Holst som overtok sognekallet etter farens død på 1770-tallet..

Man hadde imidlertid de årlige rentene av Eskild Halvorsen Stokker og hustru Maren Michelsdatters legat. Dette legatet var opprettet i 1739 for "at betenke og ihukomme de Fattiges Nødtørft og Trang med en liden gave". Legatet var på hele 250 Rd. Kapitalen skulle ikke røres, men rentene beløp seg til 12 Rd og 2 ort for året 1742. Av disse ble ca. 11 Rd. fordelt til totalt 16 personer som ikke var kommet i legd, de fleste kvinner. Etter at også protokoll og gavebok var betalt gjensto en disponibel restbeholdning av årets renter på ca. 1 riksdaler (Rd).

Vi har i den senere tid hatt mange utenlandske tiggere her i landet. Derfor kan det være av interesse å nevne at Kommissjonen hadde rett til å gi spesiell

Sølvplassen med bjelle. Foto: Norsk Folkemuseum.

tillatelse til å betle (tigge) i inntil 3 måneder. Men dette gjaldt for bygdas egne innbyggere som var trengende etter særlige ulykkestilfeller. Dette ga jo tiggeren en viss legitimitet.

I slike dårlige tider som på 1740-tallet var det ofte fantefølger fra andre bygder som dro gjennom bygda og var til stor byrde. Derfor heter det også at av inntektene fra gaver mv. skulle det kunne lønnes en "Bøygde-Vægter". Sedvanlig årslønn for en slik kar ble normalt beregnet ut fra antall "fulde Gaarde" i bygda med 12 skilling pr. gård. Med Røykens 59 "fulde Gaarde" skulle det tilsi en årslønn til "Bøygde-Vægteren" på ca. 7 Rd. Det ser imidlertid ikke ut til at noen slik ble ansatt. Men vi vet at Hurum i hvert fall på et noe senere tidspunkt hadde "Bøygde-Vægter", også kalt "Ståterkonge". Han var en kraftkar som med en stor pigget kjepp jaget fantefolk ut av bygda, ja helt til Asker grense.

OLE SØNJU

Noter:

- 1) *Sandeltre* er et samlenavn på flere tropisk treslag som ble brukt til bla. kunstferdige møbler i gamle dager.
- 2) *Kirkestol* er en gammel betegnelse for protokoll over kirkens eiendommer og inventar samt faste inntekter.

Kilder:

Norsk Folkemuseum, Oslo, 1979
 Norsk historisk leksikon, Fladby, Imsen og Winge, Oslo 1974
 Røyken bygd før og nu, Killingstad, 1928
 Gyldendals store konversasjonsleksikon, Oslo, 1972
www.wikipedia.no

Røyken Historielag inviterer til
MINNE-UTSTILLING
 med salg av originale akvareller
 av HEDVIG WRIGHT ØSTERN 1948 - 2009
 med motiver av blomster, bær, frukter, sopp, fossiler mm.
 i Kornmagasinet, Røyken: torsdag 3. og fredag 4. mai 2012
 Åpent: kl. 13.00 – 21.00 begge dager.
 Åpning av utstillingen: torsdag 3. mai kl. 13.00
 Det vil bli salg av kaffe og vafler begge dager, og
 museumskomiteen vil også holde Bygdemuseet i 2. etasje
 åpent for alle besøkende.

VÆR HJERTELIG VELKOMMEN TIL EN UNIK OG HISTORISK BEGIVENHET!
 Utstillingskontakt: tlf.: 31294775/92027670 www.historielaget.no

Røyken Historielag inviterte til MINNE-UTSTILLING med salg av originale akvareller av HEDVIG WRIGHT ØSTERN 1948 -2009 med motiver av blomster, bær, frukter, sopp, fossiler mm. i Kornmagasinet torsdag 3. og fredag 4. mai 2012.

Utstillingen besto av 57 bilder totalt som var velvillig utlånt av Tore Østern, Spikkestad.

Historie handler ikke bare om den fjerne fortiden og om alt som er gjemt eller glemt! Det gjelder like mye om liv og røre fra nåtiden, som blir historie i morgen.

Derfor var det med stor begeistring at Røyken Historielag inviterte til denne unike minneutstilling av Hedvig Wright Østern, med originale akvareller som var i høyeste grad levende – blomster, frukt og bær, sopp, fossiler og mer. Museumskomiteen i Historielaget kunne by på en utstilling med nesten 60

arbeider – alle var til salgs – som viser Hedvigs arbeider gjennom de siste 20 år.

Røyken Historielag ville med denne minneutstilling hedre den populære Røyken-kunstnerens prisbelønnede illustrasjonsarbeid og samtidig ville laget holde "huset" og bygdemuseets samling i 2. etasje åpent for besøkende.

Hedvig Wright Østern, 1948 -2009, hadde sin utdannelse fra Statens Håndverk og Kunstindustriskole med diplom i 1973. Hun hadde botanisk illustrasjon som sitt spesialfelt fra 1980 til sin død i oktober 2009. Hun var anerkjent for sine frimerkemotiver for Postverket, av sopp og bær, orkideer og sommerfugler. Et av de sistnevnte motiver ble trykket i ikke mindre enn 35 millioner eksemplarer! Hennes allsidige produksjon inkluderer illustrasjoner i praktverket "Ville planter i Norge". Hun tegnet også for Porsgrund Porselen og for det amerikanske Franklin Mint. Her hjemme i Norge var hun fast illustratør for LHL og hun laget motiver bl.a. av frukt, bær og sopp til forskjellige produkter for Hippopotamus – et firma som driver med bl.a. resirkulert brevpapir, kort og konvolutter.

Hedvig Wright Østern hadde leddgikt siden hun var 13 år og sviktende helse gjorde at hun tidlig etablerte seg som freelance illustratør hjemme på Torsrudfeltet, Spikkestad. Hun var medlem av GRAFILL, Grafisk Designere og Illustratører i Norge og deres søster organisasjoner i England

"Sommerkrans" 1999 : Hedvig Wright Østern

og Amerika. Hun var med på flere respekterte utstillinger i utlandet og, i november 2000, ble hun tildelt Gullmedalje fra den høyaktede Royal Horticultural Society, under deres årlige utstilling i London. To av akvarellene fra den utstillingen var til salgs på Kornmagasinet.

Hedvig var med på en rekke separatutstillinger blant annet på Norsk Skogbruksmuseum, Elverum i 1980, Galleri Albin Upp i Oslo i 1987, Røyken Kunstforening 1987 og 1992, Galleri Godshuset, Røyken i 2003 og på Dyvelgården, Skotselv. Hennes siste utstilling var på Svalbard i 2009 og 15 av disse arbeidene er med i minneutstillingen – noe av det siste hun malte.

Som Hedvig selv sa: *"Jeg er tilfreds hvis noen blir glad en stund mens de ser på mine akvareller...."*

Det var meget godt besøk på utstillingen de to dagene den var åpen og vi solgte 33 bilder fra hovedutstillingen. Det var mange som ga uttrykk for at Historielaget ga Hedvigs kunst muligheten til å komme frem i lyset igjen i Røyken. De fleste besøkende benyttet også anledningen til å utforske bygdesamlingen i 2. etg. Det ble servert kaffe og vafler begge dager fra kl 13.00 til 21.00.

Historielaget fikk en nydelig akvarell, "Tyttebær", i gave fra Tore Østern og dette bildet henger nå i Salen på Kornmagasinet.

BJØRN ERIC HANSEN

Litt av hvert

Vi har gleden av å meddele at **"Formandskabets protocoller 20.juni 1837 - 8.januar 1872"** nå er lagt ut på våre hjemmesider: <http://www.historielaget.no/>

Med vennlig hilsen RØYKEN HISTORIELAG

KÅRE SELVIK

Klipp fra «Budstikka»

(sendt inn av Jan Bjerknæs)

Les i tidligere utgaver av BM om søstrene Bøe.

Lørdag 17. mars 2012 **Budstikka**

ASKER:

Anna Bøes vei:

Ligger på Borgen i Asker. Er en kort vei mellom Borgenveien og Gamle Borgenvei, oppkalt etter Anna Bøe (1864-1956). I 1897 startet og redigerte Anna Bøe, sammen med sin søster Cecilie, bladet Urd, og drev det frem til 1933. Anna Bøe var lenge bosatt på Borgen, men veien som bærer hennes navn ble

anlagt samme år som hun døde, i 1956 og langs veien ble det bygget eneboliger.

Fra hjertets verden

Fra en trofast leser, Richard Edvardsen, lenge bosatt i Olderdalen, har vi fått oversendt prekansamlingen «Fra Hjertets Verden» av J. Jansen.

Skriftet blir å finne på Kornmagasinet. Vi kan lese en utførlig beskrivelse om sokneprest i Røyken, Jens Jonas Eldstrand Jansen i Killingstads gamle Røyken-bok, side 297.

RED.

Rapport fra Hernestangen 2012

Så er sommeren over for i år og i den anledning så ønsker vi å informere om besøket på Gjellumstua og låven.

Vi startet opp søndag 24. juni og hadde 31 gjester innom. Været var ikke det beste, men vi fikk besøk av RHA som lagde en fin omtale i avisen den påfølgende uke med fine bilder fra låven. Vår kasserer – Arnulv Solberg var vert.

Søndag 1. juli var det 22 besøkende. Et ektepar fra Hokksund hadde med seg gaver til kårstua. Gjenstandene var bruksting fra en husmannsplass som giverens mor hadde vokst opp på. Kåre Selvik og frue var ansvarlig denne dagen. Litt boksalg.

Søndag 8. juli var det grått vær med litt sol ved avslutningen og 16 besøkende fra Røyken, Nedre Eiker og Drammen. Kari og Ole Sønju var verter. Ole guidet i låven og fikk mye ros for sin kunnskap. Flere meldte seg inn som medlem av laget.

Søndag 15. juli var det sol, regn, lyn og torden, men 20 personer var innom. Solgte ett sett med Røyken kommunes bygdebøker.

Ansvarlig denne dagen var Bjørn Eric Hansen.

Søndag 22. juli var en spesiell dag og dess-

verre ikke flere enn 8 besøkende. Morten Fleischer var vert.

Søndag 30. juli ble en ganske livlig dag på Gjellumstua. Det var mellom 30 og 40 besøkende og 4 nye medlemmer. Godt boksalg.

Ansvarlig for denne dagen var Bernt Otto Hauglin.

Den siste søndagen vi hadde åpent før Fjordfestivalen var 6. august med 14 besøkende. Vår sekretær Tore Morberg var vert.

Godt over 150 besøkende er vi godt fornøyd med og flere nye medlemmer.

Røyken Historielag ønsker mer plass, spesielt for større landbruksgjenstander. Vi har i vinter restaurert en traktor "Gråtass" som vi gjerne skulle ha plass til på låven. Dermed ville vi hatt noe mer spennende å kunne vise til barn og ungdom. Hadde vi kunnet innrede låven etter vårt ønske, så kunne vi fått til flere aktiviteter, slik andre bygdetun i landet opererer.

Vi ønsker et møte om saken på Hernestangen, slik at vi kan lettere kan vise kommunen de planer vi har for vår virksomhet.

BJØRN ERIC HANSEN,

Åpne dører på Hernestangen i sommer.

Asbjørnsen og eventyr fra Røyken

I fjor feiret vi Drammens 200 år, Universitetet i Oslo fylte også 200 år, men det nasjonale jubileet handlet om Nansen og Amundsen. I desember var det 100 år siden Amundsen nådde Sydpolen.

I år er det 200 år siden Peter Christen Asbjørnsen ble født, og mange reagerer på at staten ikke har bevilget penger til en nasjonal markering. Sammen med Jørgen Moe (som ble født i 1813) skapte han et av de viktigste bidragene til den nye norske kulturen. Eventyrene de to ga ut, vil alltid stå trygt plassert i den norske bevisstheten.

Drammensdistriktet

Men har Asbjørnsen noe med Drammens-distriktet å gjøre? Jørgen Moe var prest her, men Asbjørnsen bodde aldri her. Her vil vi peke på hvor sentralt distriktet vårt likevel står i den eventyrsamlinga de to ga ut i 1843. Det kom et tynt lite eventyrhefte i 1841, men den første ordentlige samlinga kom i 1843.

Denne samlinga inneholdt 41 eventyr. De to hadde levert omtrent halvparten av eventyrene hver. Mange av Jørgen Moes eventyr var samlet på Ringerike, mens Asbjørnsen den første tiden samlet mest på Romerike og i Røyken. Så vidt jeg har kunnet telle var i hvert fall fem av de sentrale eventyrene fra 1843 samlet i Røyken.

Omvegen til Røyken

Det var en venn som brakte Asbjørnsen til Røyken, men turen dit gikk via Romerike.

Asbjørnsen og Moe møttes på et Artiumskurs

Asbjørnsen markerte seg på mange samfunns-områder. Han var forstmann, naturforsker, kokebokforfatter, eventyrsamler. Han var den første som presenterte Darwins tanker i Norge. Han fikk ikke noe nasjonalt minneår, men vi kjenner ham fra 50-kronerseddelen.

på Ringerike. Begge ble studenter, men de fikk svært ulikt forløp i studiene sine. Jørgen Moe slet med nervene, mens Asbjørnsen hadde økonomiske problemer og heller ikke riktigt visste hva han skulle studere.

En vanlig måte å skaffe penger til studiene i gamle dager var å bli huslærer hos en rikmann på landet. Asbjørnsen ble lærer først på Børke i Sørum og året etter på Nedre Fjeldstad i Gjerdrum hos proprietær Ole Grinder. Menneskene han traff i dette miljøet, skildret han seinere i eventyret «En aftenstund i et proprietærkjøkken».

Ole Grinder hadde dattera Caroline (Lina) Marianne som var 19 år da Asbjørnsen kom dit, og hun gikk for å være en skjønnhet. Kanskje kjente de to hverandre fra før, for Grinderefamilien hadde vært på besøk på Børke noen ganger tidligere. Som det heter: Det gikk som det måtte. Begges følelser blomstret, og de forlovet seg i hemmelighet. I eventyret «Huldreætt» skildrer han en spaseretur med henne. Her har Lina fått navnet «Marie».

Men hva kunne en fattig student stille opp mot et par nyrike foreldre? Asbjørnsen sluttet som huslærer i 1837 og dro tilbake til Christiania for å komme i gang med studiene. Han måtte få en utdanning hvis han skulle ha håp om å få Lina. Samtidig lette selvfølgelig faren etter en mann som han syntes kunne passe for Lina. Den nye lensmannen i bygda, Kolderup, ble forpakter på Nedre Fjeldstad samtidig som han eide egen gård. Han var

Hovedbygningen på Kjekstad i Røyken der Asbjørnsen var på besøk. Bildet er fra 1968. Foto Drammens museum.

riktignok 15 år eldre enn Lina, men foreldrene mente han kunne passe for henne.

I januar 1838 fridde Kolderup skriftlig til Lina, men han fikk nei. Samtidig var Asbjørnsens etterfølger som huslærer kontakt mellom Asbjørnsen og Lina. Inn i hans brev lå brev fra Lina, og han fortalte selv hva som skjedde. I denne perioden gikk brevene tett, for foreldrene fikk greie på Linas avslag. Det endte med at foreldrene strammet grepet om Lina, og allerede 9. mai 1838 ble Lina fru Kolderup.

Det var i disse årene Asbjørnsen og Moe leste brødrene Grimms eventyrsamling, og den overbeviste dem om at eventyr ikke bare var «ammestuesnakk». I april 1837 ble de enige om å samle, og fra 1838 begynte de å arbeide for å få gitt ut eventyrene.

Sommeren 1837 feiret Asbjørnsen sin anneneksamen med å reise på besøk til en studiekamerat, Gudbrand Trulsen, som nylig hadde giftet seg til gården Kjekstad i Røyken. Her viste det seg å være eventyr å hente, så Asbjørnsen vendte tilbake dit både i 1840 og 1843.

Biografene til Asbjørnsen er litt uenige om hvor tungt Asbjørnsen sørget over tapet av Lina. Det er ikke bevart brev som sier noe direkte om det, men det finnes en uferdig novelle fra den tiden om et hemmelig ekteskap. Hans eldre kollega Mauritz Hansen hadde også skrevet novellen «Luren» over dette temaet. De fleste biografene peker først og fremst på at Asbjørnsen druknet seg i arbeid. Asbjørnsen ble aldri gift, men i hele sitt liv satte han pris på kvinner.

Eventyr om giftermål

Blant Asbjørnsens eventyr i samlinga fra 1843 har jeg funnet fem fra Røyken: «Fugl Dam», «Soria Moria slott», «Rike Per kremmer», «Kari trestakk» og «Gudbrand i Lia».

Det finnes en internasjonal typeinndeling av eventyr. «Gudbrand i Lia» er klassifisert som et eventyr om et ektepar. Alle de fire førstnevnte tilhører kategorien undereventyr. Handlingen inneholder overnaturlige virkemidler.

I disse fire eventyr er det prinsesser som er bergtatt og som befris fra trollene, her er det en gammel kone som snakker med månen og med vestavinden, gutten får støvler som trår 15 fjerdinge i hvert skritt, her er en båt som går av seg selv osv. Men alle ender med at hovedpersonen får den yngste prinsessa etter diverse vanskeligheter. Unntaket er «Kari trestakk» der jenta er hovedpersonen, men også hun får prinsen til slutt. Guttene er

En av Erik Werenskiolds illustrasjoner til «Soria Moria slott». Halvor hogger hodet av det første trollet. Bilde fra Jubileumsutgaven 1940.

gjærne den yngste av flere, men i «Soria Moria slott» er han enebarn og heter Halvor. Han sitter for øvrig også i peisen og roter i aska i stedet for å arbeide – inntil han reiser ut og befri tre prinsesser fra tre troll. Bare «Rike Per kremmer» handler ikke om prinsesser. Her er det kremmeren som står i veien for de to unge. De fire mannlige hovedpersonene er alle fattige gutter som gifter seg til rikdom.

Alle disse guttene og prinsessene er i gifteferdig alder. En måte å lese eventyrene på er å si at de nettopp handler om å bli voksen og å knytte seg til en av det andre kjønn. I løpet av noen år skal vi menneskene først befri oss fra bindingene til – kanskje særlig – mora. Og når selvstendigheten er vunnet, skal vi gi den opp igjen i et nytt forhold.

Halvor i «Soria Moria slott» reiste seg fra peisen og gikk ut i verden. Han befri tre prinsesser fra tre troll. Men så ønsket han å se igjen foreldrene sine. Da han kom hjem i flotte klær, ville mora hans vise ham fram for jentene på gården, og i den forbindelsen kom Halvor til å ønske prinsessene dit. Da brukte han opp det ønsket han skulle ha for å komme tilbake til dem. Prinsessene kom og ble borte igjen. Med hjelp av en gammel kone som spør månen og vestavinden og som ga ham støvlene, fant han dem igjen.

Halvor har funnet sin plass hos den yngste prinsessa. Erik Werenskiolds illustrasjon i Jubileumsutgaven 1940

Trollene og bergtakningen kan forstås som enten psykiske eller sosiale krefter som gjør at de unge jentene ikke greier å etablere seg i et voksent forhold. Når de blir befridd fra trollet, betyr det at de greier å bryte med disse kreftene. Halvor dreper trollene med sverd, som tradisjonelt er tolket som et fallossymbol. Det vil si at når han befrir prinsessene, er det gjennom erotikken. Halvor og prinsessene etablerer altså et voksent seksuelt forhold. Det er den yngste som blir Halvors kjæreste.

Asbjørnsen

Det er flere eventyr i samlinga fra 1843 med dette temaet. Noen av dem er samlet av Jørgen Moe. Men jeg kan ikke la være å lure på Asbjørnsens tanker om disse eventyrene. I 1837 reiste han fra sin hemmelige forlovede, og han kom i gang med studiene for å kunne vinne henne. Samme sommer kom han til Røyken og fant eventyr om to unge som fikk hverandre tross vanskeligheter. I «Kari trestakk» var det den slemme stemora med den stygge og slemme dattera som ville ha henne av vegen.

I «Rike Per kremmer» er det faren til jenta som mener gutten er for fattig. Likevel blir de gift mens han er bortreist. For å fortjene henne sender da faren gutten ut på en farlig ferd etter noe som vil gjøre faren enda rikere. Gutten

lykkes, men Per kremmer blir selv gående som fergemann. Jeg nevner dette fordi dette er et ekteskap som er hemmelig for jentas far, slik som novelleutkastet også var. Også for Asbjørnsen var det «svigerfar» som sto i vegen.

Eventyr vandret over hele verden. Enkelte av våre eventyr er også funnet i India. Ungdom vokser opp over hele verden, så spørsmålet om å knytte seg til en annen er generelt. Eventyrene uttrykker noe allmennmenneskelig, og dette var også Asbjørnsens situasjonen i disse årene. Da spør jeg meg om arbeidet med disse eventyrene kom til å bety noe spesielt for ham i disse årene. Han ønsket selv å gifte seg med sin utkårede, og «befri» henne fra de autoritære foreldrene, men hans skjebne endte annerledes enn for hovedpersonene i eventyrene. Ingen av biografene har pekt på dette spørsmålet. De vurderer Asbjørnsens reaksjon på tapet av Lina ut fra andre typer kilder. TORKILD ALSVIK

Litteratur:

Asbjørnsen og Moe: Norske Folkeeventyr 1843, Oslo 1994.

Truls Gjefsen: Peter Christen Asbjørnsen, Oslo 2001.

Lita-Frid-Kirsti, Norsk eventyrbibliotek, bind 10, Oslo 1979.

Artikkelen er hentet fra «Rundt om Drammen»

Skogbrann på Nesodden

Forbindelse med sitt 50-års jubileum i 1942 Lutga Christiania Portland Cementfabrik et jubileumsskrift, som for det meste er en interessant beretning om selskapets første 50 år. Men her finner vi også en historie som de færreste vel har hørt om. Den handler om da 100 frivillige fra Slemmestad satte over fjorden med galeasen "Valrossen" og kaptein Henriksen en sommerdag i 1896 for å slukke en stor skogbrann på Nesodden. Artikkelen er skrevet av Alf Boy, varamann til styret og sønn av Conrad Boy, fabrikkens første administrerende direktør. Artikkelen gjengis nedenfor in extenso:

Som et eksempel på den hjelpsomhet og samkjensle befolkningen på Slemmestad har lagt for dagen, gjengis her følgende episode:

Det var en fredelig sommereftermiddag, solen skinte så vakkert, og det blåste en frisk søndenvind, som bragte en sval luftning, for det var stekende hett og tørt i skog og mark efter en langvarig tørke.

Alt åndet fred og ro, fabrikken gikk sin vante gang med en jevn dur, som hørte så nøye med i tilværelsen, at en rent savnet den og følte et visst ubehag, når den en sjelden gang opphørte.

To gutter lekte nede ved fabrikkens brygge, hvor der lå mangeslags fartoier – en stor bark – den kom helt fra England med kull – og flere andre av forskjellig art og skabelon. Men en ting hadde de felles, de var alle seilfartøier, for dette var i 1896 eller 1897, og da var der sjelden dampere inne på "bokta". Det meste av cementen blev sendt med jakter rundt kysten den gang.

Plutselig fikk en av guttene, som da befant sig høit oppe i riggen på barken, se at det røk så svært over på Østlandet, som det het på Slemmestad – Nesodden kaller andre det. Han satte benene på perten og la sig på maven over bramråen for å glane. – Dette kunde ikke være riktig, for der skulde det jo ikke ryke. – Det var nesten som noen ville konkurrere med Slemmestad, som igrunnen var den eneste på lang lei, som skulde lage den røyken som hørte til. Ja så sandelig, her kunde ikke være noen tvil, det måtte være skogbrann, og det til og med i farlig nærhet av petroleumstankene på Steilene. – Farten til dekk gikk radig i en av bardunene, så det sved i fingrene og leggene på gutten, og heseblesende blev det meldt

skogbrand. Nå, den saken tok de mer erfarne med stor ro, for det var jo på den anden side av fjorden, og det var mye vann imellem før brannen rakk Slemmestad.

Men brannen tok kraftig for sig derover og bredte sig raskt til alle sider. Snart var Ildjernet skjult av veldige røkmasser, og det kunde nok også begynne å spøke for petroleumen på Steilene. – Det blev telefonert i øst og vest, for det manglet mannskap derover til å bekjempe brannen, og det var fare på ferde. Landliggerne hadde måttet rømme villaene sine, og den store dramatiske effekt som spøkte i alles hjerner var nå petroleumen.

Straks blev det da bestemt, at der skulde forsøkes sendt folk over fra Slemmestad, for å delta i slukningen. Men det var lettere sagt enn gjort, for de fartøiene som det kunde bli tale om, var ikke seilklare, med unntagelse av en dansk "fore- and aft" skonnert, men kapteinen om bord trakk beklagende på skuldrene for "han va' skam så sterkt ladet" at han ikke kunde påta sig jobben. – Ja nu var gode råd dyre; hjelpen vilde man gjerne bringe, og arbeiderne på Slemmestad var som alltid villige til å gi en hjelpende hånd når det trengtes, men – det var et drøit hopp over dammen da.

Da, plutselig, kom som sendt for anledningen, jakten "Hvalrossen" nyoppusset og fin, lensende sønnenfra forbi Gjeitung-holmen, bragte til rundt "Odden" og dryppet anker i Slemmestadbukten. – Den kom for å laste for Stavanger, og det var kun første-klasses jakter som kunde brukes til en slik tur med en kostelig og tender vare som cement. – "Hvalrossen" blev praiet og kaptein Henriksen, som den staute sjømann han var, betenkte sig ikke lenge, men erklærte sig straks villig til å lette igjen og bringe hjelpen over. –

Nu blev det liv og røre; dampfløiten – ellers et hyggelig instrument, som bruktes til å dele op dagen i passende arbeidstider og hvilepauser – fikk plutselig en illevarslenende røst, som med korte mellemrum ulte brann, brann – brann, brann. – Arbeiderne meldte sig straks frivillig i stort antall, og av det ledige skift blev der uttatt folk, som øieblikkelig blev innskibet med økser og spader og annet som kunde brukes til å slukke skogbrann med. – "Hvalrossen" lettet, falt pent av ved Odden, og stod med bugnende seil ut av havnen med 100 mann og én gutt om bord – de skulde vise

hva karene fra Slemmestad dudde til – for de kunde nok litt mer enn å lage cement.

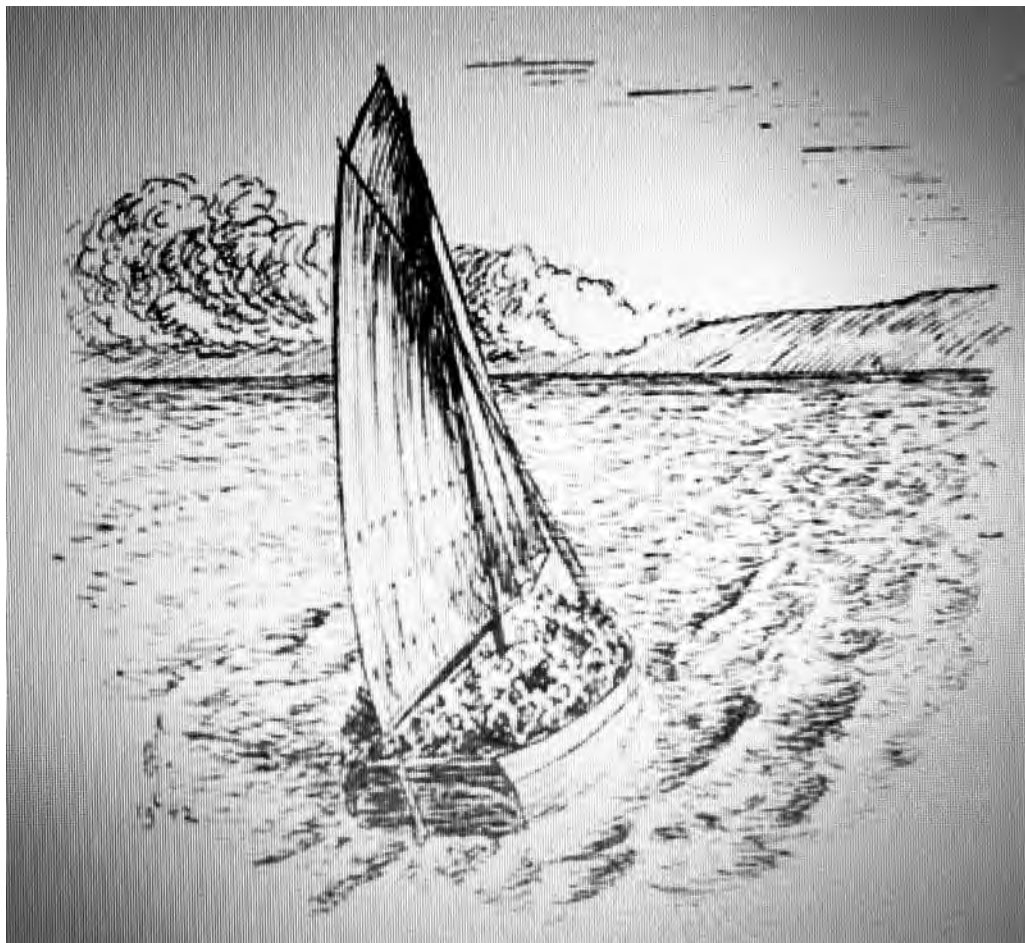
Hjelpen var nok kjærkommen der den kom, og der var arbeide nok for mange hender, for ilden var en mektig og lunefull herre, som vilde frem her i verden, mens den ennå var sterk og i fyr og flamme over alt det den skulde utrette. Men karene fra Slemmestad – selv om de ikke var så sterke som ilden – så var de mange og så snedige. – Når ilden muntret sig med å hoppe fra topp til topp, slik at den plutselig kunde anfalle folkene i ryggen, hugget de gater i skogen, så det blev slutt på den leken. – Men derfor ingen sure miner tenkte ilden; kan jeg ikke komme over så kommer jeg under, i knusktørre røtter og teiger. Men den gang ei, sa guttene fra Slemmestad, og så tok de til at

grave grøfter, som ikke var til å komme under. – Og da ilden til slutt ikke lenger kunde hoppe over, og ikke krype under, og ikke gå utenom, som bøigen sa, og ellers hadde fortært alt som fantes innenfor sitt område, fant den at det var best å spakne litt og gi sig for overmakten.

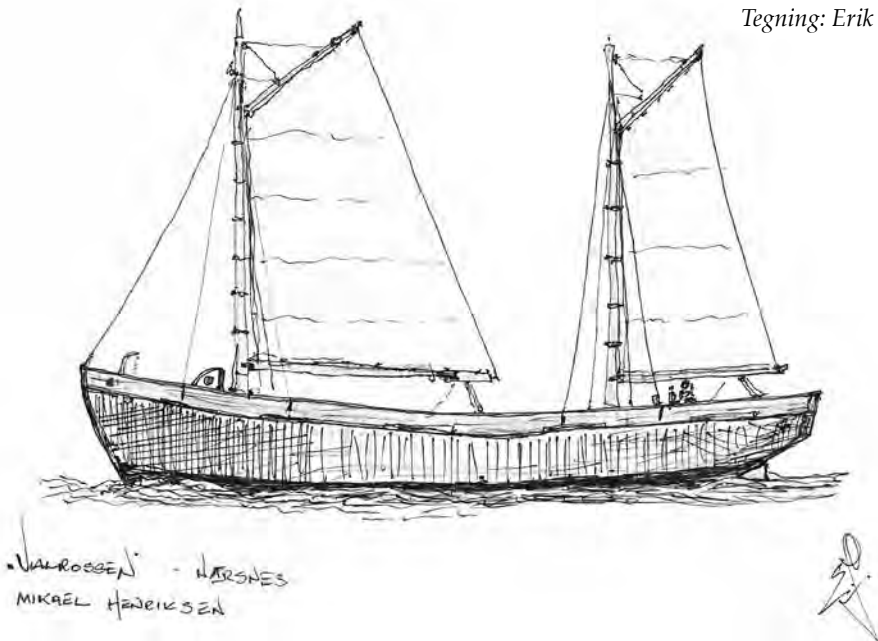
Det blev en stri ettermiddag og en lang natt for karene fra Slemmestad, og de tenkte vel mangan gang på den kjære dampfløiten sin, om ikke den kunde komme og dele op tiden med noen hvilestunder iblandt. – Men dét blev det ikke noe av før langt ut på neste dag, da fikk de belønningen i form av svart kaffe og hardt brød, og forvisningen om å ha utført et godt arbeide.

ALF BOY

Tegning: Øivind Sørensen

Tegning: Erik Jacobsen

Jeg har vært i kontakt med formannen i Nesodden historielag om brannen, men verken hun eller andre i historielaget kjente til den, og lokalhistorisk litteratur (de har fire bygdebøker) nevner ingenting om skogbrann i Ildjernåsen på slutten av 1800-tallet. Men et medlem i laget, Harald Lorenzen, lette i gamle Aftenpostenutgaver, og fant opplysninger:

Sommeren hadde vært tørt og varm, og tirsdag 21. juli 1896 var det 26,7 grader i skyggen. Det skulle lite til for å antenne brannen, som snart grep om seg. Aftenposten var der dagen etter, og kunne berette at *"det er brendt ca 1 Fjerding langs Stranden i en Bredde, eller i en Høyde av ca ½ Fjerding"*. En fjerding var på denne tiden 2 500 meter. Det kom hjelp fra flere kanter, og i alt kjempet 200 mann mot ilden. Det ble hugget to gater i terrenget for å hindre brannen i å bre seg sideveis, og den 23. juli kunne avisen meddele: *"Branden paa Næsodden synes heldigvis at aftage. Siden igaar Eftermiddag hadde Ilden i Skoggrunden i aftes lagt sig betydeligt, saaledes at der er godt Haab om at man nu vil kunde faa fuldstændig bugt med den."*

Det ble en stri tårn for brannmannskapene, og lønn for strevet fikk de i form av 400 flasker øl og 1 000 smørbrød som ble sendt i land fra "Elgjarnes", forlystelsesstedet ute på øya Ildjernet. Buket med ilden fikk man altså etter hvert, og den store styrken fra Slemmestad har nok bidratt til at det ikke utviklet seg til en større katastrofe.

Historielaget på Nesodden synes også dette er en interessant historie, og vil ta den inn i sitt årsskrift "Sopelimen".

Valrossen

Den omtalte jakt "Hvalrossen" var galeasen Valrossen fra Nærnes, med skipper Anthon Henriksen som fører. En galeas er en tomastet gaffelrigget jakt, og Valrossen, som var bygget i 1860, var ca 60 fot lang. Valrossen hadde åpen styrebrønn og fikk aldri montert styrehus.. Den hadde tre manns besetning. Den ble reparert ved Skjærvik slipp på Nærnesnangen i 1891, og det bar den kanskje fremdeles preg av da den "nyoppusset og fin" kom lensende forbi Geitungen en sommerdag i 1896.

En av mannskapet på Valrossen denne sommerdagen var skipperens sønn, Mikal Henriksen, den gang 16 år gammel. Han overtok skuta i 1902, og bodde siden ombord. Valrossen fikk installert motor i 1937, og ble i årene etter krigen leid av Kystverket for å frakte parafin til fyrlyktene i indre og ytre Oslofjord. Den lå i Nærnes til midt på 1950-tallet.

HARALD MELVOLD

Kilder:

Christiania Portland Cementfabriks 50-års jubileumsskrift (1942)
Erik Jacobsen, Nærnes
Harald Lorentzen, Nesodden Historielag

Oldtidsmarsjen 2012

Etter at værgudene hadde satt en stopper for fjorårets marsj, var det fint å komme i gang igjen, for 23.gang.

Søndag 16. september, i et helt greit høstvær, deltok i alt 65 glade vandrere. Fra Slemmestad var det satt opp buss som fraktet 27 deltagere til Røyken kirke, og 8 til Gullaug.

I alt var det 22 som startet på den 17 km lange turen fra Gullaug, og 43 fra Røyken.

Felles for de alle var at de utpå dagen dukket opp på tunet hos Kjølén på Bøe, og tok godt for seg av Frøydis' dampende suppegryte.

Som vanlig var det bare godord å høste fra fornøyde turgåere. Anmerk dog leser dette:

Slik suppe til rundt 100 personer lager seg ikke sjøl i ei snarvending!!

Vi merket oss noen nye ansikter rund serveringsbordene, men de fleste var for veteraner å regne. «Gårdsfolket» på Bøe var blant disse.

På Sekkefabrikken var Cato Christoffersen på plass ved innkomstbordet, tok hånd om startkort og tilbød merker til de som gikk for 1., 2. eller 5. gang.

Rolf «Mulen» viste en video fra Oldtidsmarsjen i 2004. Mange dro kjensel på seg selv, familie og venner fra 8 år tilbake. Håper filmen også kan bli vist på et medlemsmøte.

Naturstien

Som vanlig hadde Bjarne Kjos pønsket ut en masse finurlige spørsmål som det ble gitt anledning til å bryne seg på. Vi gjengir oppgaver, svar og resultatliste i egen artikkel. Kampen om førstepremien, som også i år var et dreiet trefat med inskripsjon, laget av Ole

Sønju, le beinhard. Først etter «ekstraomgang» med Eli Haugland, kunne Hanne Holdhus stikke av med trofeet.

BJØRN FOSSNES

Birger Bech ledet fra start til mål og lovpriste Frøydis' ertesuppe.

[illegible][illegible]

Gråtass

Museumskomiteen, og Thorleif Berg spesielt, har det siste året arbeidet med restaurering av lagets "Gråtass". Traktoren ble kjøpt av familien Haug på Krokodden, og har gjennomgått full overhaling på verkstedet til Thorleif Berg på Heggum. Gamle deler er byttet ut og traktoren er i dag fullt kjørbare og skal senere i høst fraktes ned til låven på Hernestangen. Der skal den inngå i historielagets samling av landbruksgjenstander og forhåpentligvis ta noen turer med barn rundt på Hernestangen til neste sommer.

Det ene bildet viser Thorleif Berg som stolt fører av Gråtassen hjemme på tunet. Det andre bildet viser dugnadsgjengen som hjalp til med maling av traktoren. Det ble skrappt, pusset og malt rund baut og hjulene måtte av, slik at vi kunne få malt skjermer og hjul på begge sider. Det er utallige timer som Thorleif har lagt ned i Gråtassen vår, men så er den også blitt fin.

Tidligere i høst gjorde vi litt stas på Thorleif med hele museumskomiteen til stede og serverte marsipankake og kaffe.

BJØRN ERIC HANSEN

Thorleif forsikrer seg om at alt fungerer.

25-års jubileum for Kornmagasinet

Den 14. juni 2012 - nøyaktig på dagen - var det 25 år siden Kornmagasinet ble innviet. Hva som foregikk ved innvielsen kan vi lese i Bygdemagasinet nr. 8 (november 1987). Det var ikke rent lite, festen foregikk "tre hele dager til ende".

Den 12. juni 1987 ble dugnadsgjengen feiret i "Provianteringsboden" som Kornmagasinet også ble kalt ved siden av "Kønnbua". Innsatsen hadde ikke vært liten, denne delen av feiringen sto "Et 30-talls kvinner og menn" for.

Da etter feiret man i samme slengen at det kommunale selvstyret fylte 150 år, noe som ble markert av elever fra Midtbygda skole kledt etter "tidligere tiders kledsskikker". I alt 1000 - tusen! - mennesker deltok i festlighetene denne dagen.

Den 14. juni 1987 foregikk den egentlige innvielsen. Styreformannen den gang, Terje Martinsen, var "festkledt" og forsamlingen, står det i Bygdemagasinet, sprengte nesten

Jubileumskake

lokalet. På toppen av det hele ble laget overrakt kommunens kulturpris av ordfører Jacob Wahl.

Vi må nok innrømme at 25-årsjubileet ble feiret på en mer beskjeden måte. Men, ca. førti mennesker møtte opp, blant dem også

Terje Martinsen oppsummerer

Kornmagasinet på jubileumsdagen

ordfører Rune Kjølstad og kommunalsjef Jan Erik Lindøe, og vi hadde en fin kveld.

Da Kornmagasinet ble restaurert og innrettet til lagets bruk sto den såkalte firerbanden sentralt i arbeidet. Denne "banden" besto av Bjørn Brønner, Sverre Hella, Terje Martinsen og Olaf Skryseth. Bjørn Brønner og Olaf Skryseth

er nå borte, men både Terje og Sverre deltok på jubileet.

Terje Martinsen ga oss en god - og munter - innføring i arbeidet med restaureringen, supplert av Sverre Hella og andre deltagere i arbeidet den gang.

De siste par årene har vi som kjent fått utført et betydelig arbeide med å male og reparere Kornmagasinet, noe vi har kunnet gjøre fordi vi oppnådde en god pris ved salget av Grodalsmølla - som vi i sin tid kjøpte med god hjelp fra kommunen. Dette arbeidet ga undertegnede en oversikt over.

Bygdesamlingen i annen etasje ble vist frem ved lederen av Museums-komiteén, Bjørn Eric Hansen, som også deltok i 1987.

Det ble servert mye god kake, til dels innkjøp og til dels bakt av Arrangementskomitéens leder Kari Sønju.

Ordføreren hilste fra kommunen, og etter mye prat og hygge gikk alle pent hjem (får vi tro).

KÅRE SELVIK

«Firerbanden». Olaf Skryseth, Sverre Hella, Bjørn Brønner og Terje Martinsen.

Omvisning på Riksarkivet

Tirsdag 11. september 2012 hadde vi en avtale om omvisning på Riksarkivet for historielagets medlemmer. Tidspunktet var nok ikke det beste, men noen omvisning i helgen var ikke mulig. Likevel; i alt ni deltagere klarte vi å tromme sammen. På Riksarkivet ble vi godt mottatt av rådgiver Unni Løkkebø, som, viste det seg, hadde tilknytning til Røyken.

Riksarkivet har som kjent hovedansvaret for å ta vare på dokumenter fra statlige virksomheter, og fører tilsyn med andre offentlige organers arkivarbeid. I tillegg oppbevarer Statsarkivet, som for Røykens vedkommende ligger på Kongsberg, arkiver etter lokale og regionale statlige myndigheter mv.

Omvisningen var svært interessant. Vi fikk bl.a. se det eldste brevet som er oppbevart i Norge, et brev fra pave Clemens den tredje der han forbyr geistlige å dra i krig med våpen i hånd. Brevet er fra 1189 og er skrevet på eselskinn.

Et annet brev vi ble vist var fra dronning Margrete. Det var sendt til hennes mann, kong Håkon den sjettede, som da lå i krig i Båhuslen. Hun klager i brevet over mat- og pengemangel på Akershus slott.

Heksebrenning var det som kjent en god del av også i Norge, særlig på 1600-tallet.

Et regnskap for brenning av en heks gir et underlig inntrykk sett med dagens øyne.

Ellers fikk vi blant mye annet se matrikelutkastet fra 1723, og fra nyere tid vaktjournalen fra Oscarsborg festning 9. april 1940. En veske inneholdt Vidkun Quislings "syvende sanser", og der finner vil bl.a. dokumentasjon på hans besøk hos Hitler.

Unni Løkkebø ga en innføring i Riksarkivets generelle arbeid, og fortalte også om alt arbeidet i forbindelse med overføringer fra Regjeringskvartalet etter terrorangrepet i fjor.

Riksarkivet ligger i et imponerende anlegg ved Sognsvann. Det er atombombesikkert, og til og med forsynt med dusjer for å skylle vekk radioaktivt støv.

Et kjernepunkt i Riksarkivet er resepsjonen, der interesserte og dyktige medarbeidere står til tjeneste for å finne frem til saker og svare på spørsmål.

Riksarkivet ligger på endestasjonen for Sognsvannsbanen, så det er lett å finne frem. Riksarkivets hjemmeside finner du her; <http://www.arkivverket.no/arkivverket>. Se også <http://www.arkivportalen.no..>

KÅRE SELVIK

Familien Aasgaard

Jeg skal på ingen måte forsøke å skrive familien Aasgaards historie. Det ville bli et langt lerret å bleke, og bør i tilfelle gjøres av andre enn meg.

Som mangeårig nabo og omgangsvenn med familien kjenner jeg selvfølgelig til at stillingen som bankkasserer i Røyken Bank har gått i arv i flere generasjoner.

På bildet ser vi Gabriel Aasgaard, kasserer fra 1857 til 1900, Otto Aasgaard, kasserer fra 1900 til 1925, og Gabriel Aasgaard, kasserer fra 1925 til 1970?

«Dagens» Otto Aasgaard

har i sin besittelse en rekke bilder og dokumenter fra sin bestefars leveår.

Spesielt interessant er det å bli i boken som bærer tittelen «In perpetuum rei memoriam»* fra 1898.

Boken inneholder ca. 300 navnetrekk av kjente personer i bygda på den tiden, med tittel og dato på signeringsdagen for den respektive. Videre kan en finne en rekke opptegninger over fester og familiebegivenheter, også her med deltagerens signaturer.

Røken Herredsstyrelse fra 1898 har samtlige representanters signatur, og det samme finner vi for «Røken Sparebanks Direksjon».

BJØRN FOSSNES

* For evigvarende minne

Røyken-kalenderen 2013

Røyken-kalenderen for 2013 er i salg i disse dager. Utgivelsen er et samarbeid mellom Lions club Røyken og historielaget. Annonseinntektene dekker trykkeutgiftene. Derfor blir salgsinntektene netto inntekt for den enkelte forening. De siste årene har dette brakt 13-14

tusen kroner årlig i historielagets kasse. Denne gang er det i hovedsak hjemmeside eller ved å henvende deg til en i lagsstyret. Også i år vil vi selge den på noen stands.

OLE SØNJU

"På hele 1900-tallet var Slemmestad ikke bare et sted, det var også et begrep. Det skyltes sementfabrikken som var i drift til siste øvn ble innstilt 14. juli 1985". Disse linjer står å lese i den nye bygdeboka for Røyken. For oslo-folk var det røyken fra de høye fabrikkpipene som kjennetegnet stedet Slemmestad. Da siste øvn var slukket hadde sementproduksjonen i Slemmestad pågått i nesten hundre år. Det er kalkstein som er hovedråstoffet i sement. Kalksteinen ble sprengt ut på Langøya i Holmestrandsfjorden og fraktet med lektere til Slemmestad nesten alle disse årene. Og der hvor kalksteinbrygga var i Slemmestad er det nå et stort antall boliger med adresse Bryggeveien.

Flyfotoet er tatt en sollys julidag i året 1954.

Høstmøtet torsdag 18.10. på Kornmagasinet

Ca. 30 interesserte møtte fram på medlemsmøte for å høre Jorunn Vandvik Johnsen kåsere om Peter Christen Asbjørnsen.

I år er det 200 år siden Peter Christen Asbjørnsen ble født. Det har ikke vært stor nasjonal feiring av dette jubileet, men Asbjørnsen har sin egen fan club som ikke tier stille med alt de kan fortelle om mannen. Jorunn Vandvik Johnsen er ivrig medlem av Asbjørnsenselskapet som hedrer Asbjørnsen ved å formidle hans utrolige kreativitet og arbeidsinnsats på flere områder, og som hvert år gir ut interessante skrifter i bokform.

Jorunn V Johnsen hadde kalt foredraget sitt «En mann for sin tid og alle tider». I det ligger at han samlet eventyr og sagn og tok vare på muntlige tradisjoner, men han var også forut for sin tid ved å gå utradisjonelle veier. Han var ikke bare eventyrsamler, men forstmann, torvmester, naturvitenskapsmann, oppfinner, oversetter, folkeopplyser, kokebokforfatter osv. Med en slik ballast kan man forstå at han også ble en viktig nasjonsbygger da vi trengte det.

Jørgen Moe ble han kjent med som ung gutt, og de kom til å samarbeide om innsamling og utgivelse av norske folkeeventyr. Da Jørgen Moe viet seg til prestegjæringen (bl.a. som sogneprest i Drammen), fortsatte Asbjørnsen å samle eventyr og gi dem ut. Studier i naturvitenskap gjorde at han oppdaget andre

merkverdigheter, nemlig Brisinga. Navnet kjenner vi fra norrøn diktning og ble brukt av Asbjørnsen på en hittil ukjent sjøstjerne som han fant på 400 meters dyp i Hardangerfjorden. Han skrev også kokeboken «Fornuftigt Madstel» under psevdonymet Clemens Bonifacius. (Se etter om den ikke ligger innerst i en skuff på loftet! Den ble veldig populær.)

Asbjørnsen arbeidet som forstmann og produserte en del vitenskapelige skrifter. Han introduserte blant annet Darwins utviklingslære for det norske folk.

Så var det forholdet til Røykenbygda. I 1837 ville han besøke skolekameraten sin fra skoletida på Ringerike, Gudbrand Trulsen, som hadde giftet seg til Kjekstad. Her skrev Asbjørnsen opp både eventyr og sagn, og han kom tilbake både i 1840 og 1843. Sagna om Røykenpresten finner vi igjen i Plankekjøerne, ellers er Kari Træstak, Rige Peer Kræmmer, Fugl Dam og Soria Moria Slot m. fl. skrevet opp i Røyken.

Er det noen i dag som kjenner til innsamling av eventyr i Røyken? Er det noen som har hørt at oldemor eller tippoldemor eller andre kjente har truffet Asbjørnsen?

Dette var en høstkveld med mye kultur og interessant historie, illustrert med vakre bilder på veggen.

I. D. FØRDE

Resultatliste for naturstien 2012:

1. Hanne Holdhus	8 rette*
2. Eli Haugland	8 rette*
3. Kjell Nergaard	7 rette*
4. Astrid Nergaard	7 rette*
Asle Farberg	7 rette*
Wivi-Ann Søvold Kjos	7 rette*
Trond Myrvang	7 rette*
8. Halvar Berg	6 rette
Jorunn Berg	
Harald Melvold	
11. Tor Johansen	5 rette
Ole Kjølén	
Mette Ølstad	
14. Lene Aasgaard Carho	4 rette
Svein Desserud	

Birgitta Jenssen
Harald Søvold Kjos
Liv Kristoffersen
Magne Nilsen
Thorleif Remme
Anne Wang
Leikny Aasgaard

og så fulgte en del på 3, 2 og 1 rett.
Totalt startet 65, men ikke alle leverte.

*Hanne Holdhus og Eli Haugland hadde begge 8 rette. Vi måtte kåre en vinner av "Natursti-bollen", som Ole Sønju også hadde laget til marsjen i år, så de fikk en liten tilleggsoppgave. Vi måtte gjøre det samme med de som hadde 7 rette, da det blir satt opp tre premier.

Oldtidsmarjsen 2012- natursti

Spørsmål 1: En Røykenbonde pløyde åkeren sin i 1867 og fant 400 mynter fra 900-og 1000-tallet, både norske, engelske og tyske. Hva heter gården der funnene ble gjort?

1: Brøholt

x: Morberg

2: Villingstad

Spørsmål 2: I protokollen til Røyken herredsstyre fra 1872 kan vi lese at de opprettet en stilling til en yrkesutøver som bygda hadde bare en av fra før. Vedkommende fikk 20 spesiedaler i årslønn. Hvilken stilling?

1: Fattigforstander x: Jordmor 2: Sogneprest

Spørsmål 3: Hvor mange skoler og lærere var det i Røyken i 1900?

1: Fire skoler, tre lærere og fire lærerinner

x: Seks skoler, fem lærere og seks lærerinner

2: Åtte skoler, sju lærere og åtte lærerinner

Spørsmål 4 Hvilket av påståtte vedtak fra Røyken herredsstyre er IKKE ekte?

1: Fritt skolemateriell for skolebarn (vedtatt 1910)

x: Forbud mot bilkjøring på bygdeveiene (vedtatt i 1908)

2: Fire veivoktere avskjediget pga dårlig kommuneøkonomi (vedtatt 1903)

Spørsmål 5: Hvor lå – etter det man kjenner til – den eldste boplassen i Røyken (ca 8000 f. Kr.)? På:

1: Hernestangen x: Mellom-Bø

2: Kleiver

Spørsmål 6: I 1920 ble det satt i gang nødsarbeid for ca 200 arbeidsledige i bygda. Hvilken veiutbygging dreide det seg om?

1: Slemmestad – Morberg x: Bjørnstad – Grodalen 2: Grinidalen – Hyggen

Spørsmål 7: Norges Kommunistiske parti ble opprettet i 1923 (brøt ut av Arbeiderpartiet). Hvor mange fikk de valgt til Røyken herredsstyre i 1928?

1: Ingen

x: En representant

2: To representanter

Spørsmål 8: Hvem var den første som skaffet seg privatbil i Røyken?

1: Kommunelege Nils Nordby, 1923

x: Grosserer Hans Bogen på Nærsnes, 1918

2: Direktør ved sementfabrikken Hans Tischbein, 1908

Spørsmål 9: Hvor lang tid brukte Nærsnes-fiskerne på å ro til Oslo for å selge fisken sin. De var to mann med lastet snekke?

1: Fire timer x: Seks timer 2: Åtte timer

Spørsmål 10: Hvor mange kvinner ble valgt inn i Røyken herredsstyre i 1928, og eventuelt fra hvilke(t) parti?

1: To representanter og en vara, alle fra Arbeiderpartiet

x: Ingen

2: En representant fra Borgerlige velgere (H+Sp) og en representant og en vara fra Arbeiderpartiet

Spørsmål 11: Hvor holdt Røyken videregående skole til før bygget ble ferdig i 1979? På:

1: Høyenhall

x: Klokkergården

2: Menighetshuset Solvang

Spørsmål 12: Hvor mange mennesker fikk fattighjelp av Røyken kommune i år 1900?

1: 176, hvorav 27 uekte barn x: 98, hvorav 16 uekte barn 2: 9, hvorav 4 uekte barn

Riktig svaralternativ: 1 X 2 2 1 1 2 X 1 1 X 1

Utenfor «Stuedøra»

Allerede i 2007 leverte Erik Jacobsen, via A «Tangen maritime forlag», boka «Partakas-Sigaren som ble til rederi».

At boka som omhandler sprengstoff-industrien ikke beskriver historie fra Røyken, men fra våre nabokommuner, får ta noe av skylda for at vi ikke har omtalt boka tidligere. Det kan imidlertid ikke stikkes under en stol at mange røykenbøinger hadde sitt arbeid både på Engene og Gullaug. Dessuten beskriver boka svært interessant historie som så absolutt er lesverdig, og den høstet ved utgivelsen gode uttalelser fra pressen.

I 1960-årene forsvant de siste norske dynamittbåtene – ikke bare fra Østlandet og norskekysten, men også fra fjerne farvann. En 100-årig historie ble avsluttet i Sætre på Hurumlandet. Dette er historien om alle skipene og folkene som bemannet dem.

Erik beskriver i sin innledning historiens bakgrunn:

24.april 1874 smalt det på Lysaker utenfor Oslo. Smellet var så kraftig at vinduer og vegger ble knust i en rekke av husene i området.

På eksplosjonsstedet – dynamittfabrikken til Nitroglycerin Compagniet – mistet en av arbeiderne livet og bygningene ble ødelagt. Som en følge av den tragiske ulykken måtte fabrikken flytte.

Ledelsen i Nitroglycerin Compagniet fikk beskjed av myndighetene om å finne et sikkert

sted og produsere dynamitt, noe som ikke var helt lett. Sikkerheten, avstanden til annen bebyggelse var en ting.

Men en dynamittfabrikk er også avhengig av god tilgang på ferskvann, samt gode transportmuligheter, det ville den gang si nærhet til sjøen.

Flere steder ble vurdert men til slutt fikk bestyrer Fredrik Lamm godkjenning til å forhandle om kjøp av en eiendom på 665 mål i Sætre i Hurum. For 4.500 kroner, en høy pris på den tid, fikk Nitroglycerin Compagniet kjøpe Engene for å etablere en dynamittfabrikk, og i 1876 var produksjonen i gang.

Året etter kjøpte Nitroglycerin Compagniet sitt første skip, D/S «Anna», og mange skip kom til å etterfølge den lille damperen- noe som resulterte i at dynamittselskapet helt fram til 1968 eide sitt eget rederi, D/S A/S Partagas-oppkalt etter disponentens yndlingssigar.

De følgende sidene er en beskrivelse av dette lite kjente kapittelet av norsk maritim historien historie som har sitt utspring i en eksplosjon på Lysaker i 1874.

Erik Jacobsen
Nærnes 1.11.2007

God lesning!

BJØRN FOSSNES

Selskapets første skip, dampbåten «Anna» på 40 fot og med motor på 8 hk.

